

**ZAJEDNIČKI PROSTORI STVARANJA UNUTAR FINSKIH NARODNIH
KNJIŽNICA: ISKUSTVO *JOB SHADOWINGA***

Common spaces of Creation within finish public libraries: The *Job shadowing experience*

Katarina Sovulj

Gradska knjižnica Marka Marulića Split
ksozulj@gkmm.hr

Lucija Pivčević

Gradska knjižnica Marka Marulića Split
lmartin@gkmm.hr

UDK / UDC **027.022(480.99)**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 02.09.2024.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

505

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati mobilnost djelatnica Gradske knjižnice Marka Marulića Split u Finskoj, u sklopu Erasmus+ projekta pod nazivom „Poboljšanje digitalnih kompetencija u obrazovanju odraslih unutar rada narodnih knjižnica“ te poslovanje narodnih knjižnica u Finskoj – točnije, knjižnica na području gradova Helsinki, Espoo, Turku, Tampere i Vantaa. Poseban je naglasak na predstavljanju rada najnovije knjižnice Oodi u Helsinkiju, koja je bila svojevrsan poklon stanovnicima Finske za 100. obljetnicu neovisnosti njihove države.

Pristup/metodologija. U radu se ukratko opisuje proces prijave djelatnica Gradske knjižnice Marka Marulića Split na Erasmus+ projekt, odabir aktivnosti u sklopu Erasmus+ programa te jedinstvene metode mobilnosti na koju su se djelatnice odlučile – metode *job shadowinga*, odnosno metode učenja promatranjem. Također, daje se uvid u specifičan način rada narodnih knjižnica u Finskoj, naročito onih koje su dio tzv. HELMET sustava. Prilikom mobilnosti nije korištena formalna metoda intervjua, već su odgovori dobiveni iz neposrednih razgovora s predstavnicima pojedinih knjižnica te se sukladno tome mogu smatrati pouzdanim informacijama. Interpretacija odgovora učinjena je usporedbom iskustva rada u Grdskoj knjižnici Marka Marulića Split i u knjižnicama na području gradova Helsinki, Espoo, Turku, Tampere i Vanta, koje su posjećene tijekom mobilnosti.

Rezultati. Radom se želi pobliže upoznati hrvatsku knjižničarsku zajednicu s organizacijom knjižničnog poslovanja u Finskoj, uslugama koje njihove knjižnice nude svojim korisnicima te tzv. *makerspaceom* – zajedničkom stvaraonicom.

Praktična primjena. Uvidom u organizaciju i poslovanje narodnih knjižnica u Finskoj, hrvatske narodne knjižnice mogu unaprijediti vlastito poslovanje i usluge koje nude svojim korisnicima. Također, u zaključku rada navodi se i koje se usluge iz finskih narodnih knjižnica planiraju implementirati u rad Gradske knjižnice Marka Marulića Split.

Originalnost/vrijednost. Rad pridonosi diseminaciji informacija o mobilnostima knjižničnih djelatnika sufinanciranim sredstvima Europske unije te razmjeni primjera dobre prakse s kolegama u struci. Također, djelatnike narodnih knjižnica u Hrvatskoj upoznaje s principom rada u finskim narodnim knjižnicama te im nudi mogućnost implementacije i unaprjeđenja vlastitih usluga po uzoru na princip rada knjižnica u Finskoj.

Gljučne riječi: Erasmus+ projekt; Finska; finske narodne knjižnice; *job shadowing*; *makerspace*

Summary

Purpose. The goal of this work is to present the mobility of the employees of the City Library Marko Marulić Split in Finland, within the framework of the Erasmus+ project "Enhancing Digital Competencies in Adult Education within the Work of Public Libraries." This includes monitoring the work of public libraries in Finland, specifically in the cities of Helsinki, Espoo, Turku, Tampere, and Vantaa. Special emphasis is on presenting the work of the latest library – Oodi in Helsinki, which was a unique gift to the residents of Finland on the occasion of the 100th anniversary of their state's independence.

Approach/methodology. This article briefly describes the process of application by employees of the City Library Marko Marulić Split for the Erasmus+ project, the selection of activities within the Erasmus+ program and the unique method chosen by the employees – the method of job shadowing or learning through observation. Additionally, it provides insight into the specific working methods of public libraries in Finland, especially those that are part of the HELMET system. During the mobility, a formal interview method was not used; instead, the answers were obtained through direct conversations with representatives of individual libraries, and accordingly, they can be

considered reliable information. The interpretation of the answers was made by comparing the work experience at the City Library Marko Marulić Split with the libraries in the cities of Helsinki, Espoo, Turku, Tampere, and Vantaa, which were visited during the mobility.

The results. The main goal of this work is to raise awareness within the Croatian library community about the job shadowing method and to provide them with a closer insight into the organization of library work in Finland. Additionally, the aim is to familiarize them with the services offered by Finnish libraries and the concept of a makerspace – a shared creative space that is gradually being implemented into the operational system of all types of libraries in Croatia.

Practical Application. By gaining insight into the organization and operations of public libraries in Finland, Croatian public libraries can enhance their own performances and improve the services they offer to their users. Additionally, the conclusion of the article outlines the services from Finnish public libraries that are planned to be implemented in the City Library Marko Marulić Split.

Originality/Value. This work contributes to the dissemination of information about EU-funded mobility for library staff and the exchange of good practice examples with colleagues in the field. Additionally, it introduces the staff of public libraries in Croatia with the working principles of Finnish public libraries, offering them the opportunity to implement and improve their own services based on the working principles of libraries in Finland.

Keywords: Erasmus+ project; Finland; Finnish public libraries; job shadowing; makerspace.

1. Uvod

Današnji djelatnici knjižnica koji se svakodnevno susreću s modernom tehnologijom moraju pratiti trendove i razvoj suvremenih tehnologija kako bi ostali ukorak s vremenom. Unaprjeđivanje digitalne pismenosti korisnikâ Gradske knjižnice Marka Marulića Split do sada je pretežno ostvareno kroz tečaj „Informatika za umirovljenike“, gdje se osobe starije životne dobi podučavalo osnovama korištenja računala. Zbog značajnog interesa za ovakvu vrstu tečaja, osoblje Knjižnice postalo je motivirano da unaprijedi postojeće i sudjeluje u razvoju nekih novih usluga kao što su

posudba e-knjiga, korištenje 3D printera i sl., s kojima korisnici Knjižnice do sada nisu bili upoznati. (GKMM Split n.d.).

Budući da su digitalna pismenost i tehnologije neizbježan dio svakodnevnog života, knjižnica je dužna omogućiti pristup i pružiti odgovarajuću izobrazbu svojim korisnicima za korištenje raznih tehnoloških dostignuća. No, za uspješnu izobrazbu korisnika u području suvremenih tehnoloških inovacija, knjižnici nedostaje radni kadar s potrebnim znanjem za njihovo korištenje. A učenjem kako koristiti nove tehnologije knjižničari će lakše moći odgovoriti na složene zahtjeve i potrebe zajednice, što uključuje i edukaciju svojih korisnika.

Nakon višestrukih odgađanja zbog pandemije bolesti COVID-19, zaposlenice Gradske knjižnice Marka Marulića Split u svibnju su 2022. godine posjetile narodne knjižnice u Finskoj u sklopu Erasmus+ projekta pod nazivom „Poboljšanje digitalnih kompetencija u obrazovanju odraslih unutar rada narodnih knjižnica“, koji je sufinanciran sredstvima Europske unije. Projekt je obuhvatio mobilnost i praćenje rada knjižnica u Finskoj – točnije, narodnih knjižnica u gradovima Helsinki, Espoo, Turku, Tampere i Vantaa. Tijekom boravka u Finskoj u razdoblju od 17. do 25. svibnja 2022. godine, djelatnice su imale priliku upoznati se s organizacijom njihova knjižničkog poslovanja, uslugama koje njihove knjižnice pružaju korisnicima te konceptom *makerspacea* – zajedničke stvaraonice. *Makerspace* se smatra prostorom za neformalno i suradničko učenje koji omogućava razvoj vještina 21. stoljeća, potičući nove oblike pismenosti, upoznavanje s različitim tehnologijama, rješavanje problema te suradnički rad (IFLA n.d.).

ALA ga definira kao prostor u kojem se stvara, gradi i izrađuje, i koji narodnim knjižnicama služi kao mjesto koje pridonosi razvoju zajednice (ALA n.d.).

Glavni cilj projekta bio je implementirati skandinavsku metodu rada knjižnica u obrazovanje djelatnika i korisnika Gradske knjižnice Marka Marulića Split.

2. Erasmus+ i ključna aktivnost 1 (KA1)

Erasmus+ najveći je program Europske unije kojim se podupire obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport u Europi (European Commission. n.d.) te obuhvaća razdoblje od 2014. do 2020. godine. Osim što je usmjeren jačanju znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana, Erasmus+ fokusiran je i na unaprjeđivanje obrazovanja,

osposobljavanja te rada u području mladih i sporta (Agencija za mobilnost i programe EU n.d.).

Prema Agenciji za mobilnost, n.d., vrste aktivnosti jesu:

- ključna aktivnost 1 (KA1) – odnosi se na mobilnost u svrhu učenja za pojedince;
- ključna aktivnost 2 (KA2) – obuhvaća suradnju za inovacije i razmjenu dobre prakse (među organizacijama i institucijama);
- ključna aktivnost 3 (KA3) – uključuje podršku razvoju politike i suradnje;
- aktivnosti programa Jean Monnet i
- aktivnosti u području sporta.

Prilikom prijave projekta, djelatnice su se odlučile na metodu učenja promatranjem (engl. *job shadowing*) u sklopu KA1 aktivnosti. Riječ je o obliku stručnog usavršavanja djelatnika u kojem oni tijekom posjeta odabranoj ustanovi promatraju rad kolega na njihovu radnom mjestu, prate njihove svakodnevne zadatke, metode i radne procese te se upoznaju s njihovim radnim okruženjem (Agencija za mobilnost i programe EU n.d.). To je ujedno i vrsta obrazovnog programa u kojem određena ustanova uspostavlja suradnju s drugom (najčešće srodnom) ustanovom, a sve to kako bi djelatnici stekli uvid u svakodnevni rad druge ustanove i primijenili stečeno znanje u instituciju iz koje i dolaze (Zahara 2019). Glavni cilj ovakvog oblika usavršavanja jest da se stečena znanja kasnije primijene u vlastitu radu.

Raniji primjeri ovakvog oblika usavršavanja u području knjižničarstva u Hrvatskoj obuhvaćaju odlazak kolega iz struke u Gradsku knjižnicu Reykjavik – najveću narodnu knjižnicu na Islandu (Sabolović-Krajina 2020) te posjet Narodnoj knjižnici Adomas Mickevičius i Nacionalnoj knjižnici Martynas Mažvydas u Vilnius, u Litvi (Peranić i Miškić Barunić 2023).

Učenje promatranjem – u ovom slučaju, promatranje primjera dobre prakse u finskim narodnim knjižnicama, djelatnicima omogućava napredak u struci, a ustanovi osigurava kompetentan stručni kadar koji će pridonijeti razvoju zajednice i samim time odgovoriti izazovima modernog vremena. Odlučeno je kako će djelatnice svoju mobilnost provesti u knjižnicama skandinavskih zemalja koje se nerijetko spominju kao primjeri dobre prakse u knjižničnom poslovanju. (Lješnjak 2020). Knjižnice su odabrane prema uspjehu na vodećim mjestima europskog knjižničarstva te su samim time najbolji izvor informacija ključnih za realizaciju ciljeva ove kulturne ustanove (GKMM Split n.d.).

Izvorna ideja bila je da djelatnice Gradske knjižnice Marka Marulića Split mobilnost provedu u gradovima dviju skandinavskih država. No prilikom realizacije mobilnosti djelatnice su se susrele s određenim preprekama uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19, zbog čega je mobilnost odgođena u dva navrata te donesena odluka o provođenju mobilnosti u samo jednoj državi – točnije, Finskoj. Glavni razlog odlaska na mobilnost u Finsku bio je kreiranje *makerspacea* – zajedničke stvaraonice. S obzirom na to da je u povojima bilo i osnivanje nove bibliobusne službe Gradske knjižnice Marka Marulića Split, jedan od razloga bio je i posjet njihovim bibliobusnim službama u gradovima Helsinkiju i Turkuu.

3. Mobilnost unutar HELMET sustava

Većina posjećenih knjižnica dio je tzv. HELMET sustava. HELMET (Helsinki Metropolitan Area Libraries) čini mrežu narodnih knjižnica u gradovima Helsinki, Espoo, Kauniainen i Vantaa. Obuhvaća sveukupno 66 narodnih knjižnica, šest bibliobusa i bibliocikl te 780 zaposlenika (Helmet n.d.). Članstvo u knjižnicama koje su dio HELMET sustava besplatno je, uz uvjet da korisnik u Finskoj ima stalno prebivalište. Korisnici mogu posuditi do 100 knjiga na razdoblje od četiri tjedna. Rezervacije se knjiga ne naplaćuju, osim u slučaju nepreuzimanja iste; u tom slučaju naplaćuje se naknada u iznosu od 1 € po knjizi. Također, naplaćuju se i zakasnine u iznosu od 0,20 € po danu, a maksimalna zakasnina (po knjizi) iznosi 6 € (Helmet n.d.)

3.1. Knjižnica Oodi

Prva knjižnica posjećena tijekom dvotjedne mobilnosti bila je knjižnica Oodi u Helsinkiju. Knjižnica je bila poklon stanovnicima Finske za 100. obljetnicu neovisnosti ove države te je svečano otvorena 2018. godine. (Oodi Helsinki central library n.d.). U samu knjižnicu uloženo je čak 98 milijuna eura, od čega je 30 milijuna eura financirano od strane države, dok je ostatak financirao grad Helsinki. (Oodi Helsinki central library n.d.). Dio je tzv. HELMET sustava. Knjižnica Oodi u trenutku je mobilnosti imala 64 zaposlenika te je u prvoj godini postojanja imala čak tri milijuna posjetitelja, dok se nakon pandemije bolesti COVID-19 taj broj smanjio.

Slika 1. Knjižnica Oodi

Za impresivnu arhitekturu ove knjižnice zaslužni su arhitekti ALA-e (Oodi Helsinki central library n.d.). Sama knjižnica ima tri razine te se sastoji od prizemlja i dva kata. U samom prizemlju smješteni su info-pult, restoran, kino dvorane i izložbeni prostor. Drugi kat smatra se prostorom namijenjenim za učenje jer sadrži prostorije za učenje, *makerspace*, studio za snimanje glazbe, studio za digitalizaciju te otvoreni prostor za sjedenje namijenjen korisnicima. Posljednji i vizualno najimpresivniji dio knjižnice nalazi se na trećem katu prigodno nazvanim *The Book Haven*, koji je ispunjen monografijama i periodikom. Za ovaj kat djelatnici knjižnice koriste tzv. logističke robote. Naime, korisnici mogu samostalno vraćati knjige u knjižnicu koristeći se samoposlužnim aparatom, nakon čega se te knjige automatskim mehanizmom razvrstavaju u razne kutije u podrumu knjižnice (ovisno o tome kojoj vrsti građe i literaturi pripadaju). Potom logistički roboti preuzimaju kutije te ih odnose na 3. kat, gdje ih ostavljaju na tzv. točki pristajanja, odnosno na mjestu gdje osoblje knjižnice preuzima knjige i potom ih vraća na police.

Slika 2. Jedan od logističkih robota

Knjige su opremljene RFID (*radio-frequency identification*) oznakama. Također, sve knjižnice u Helsinkiju koriste IMMS sustav za vraćanje knjiga (*Intelligent Material Management System*) i imaju tzv. plutajuće kolekcije (*floating collections*), što znači da sustav prepoznaje koja vrsta knjiga nedostaje u određenoj knjižnici ili ako su police određene vrste građe zatrpane te stoga knjige šalje u drugu knjižnicu.

3.2. Knjižnica Töölö

Knjižnica Töölö utemeljena je 1898. godine te se proteže na prizemlje i čak četiri kata. Zanimljivost ove knjižnice jest to što nema spremište za knjige – sve su knjige u optjecaju, a urede za zaposlenike prenamijenili su u prostore za korisnike. Organizira mnoštvo različitih događaja, uključujući književne klubove na švedskom i estonskom jeziku, razne radionice poput *Language cafes* te čitateljske, glazbene i filmske izazove. Uspjesi rada ove knjižnice očituju se u suradnji s udrugama, organizacijama i korisnicima pa je tako primjerice program *Reading dogs* namijenjen djeci koja čitaju psima, dok se jednom godišnje organizira *SeniorSurf day* – događaj čiji je cilj osamostaljenje starijih korisnika u korištenju digitalnih tehnologija i boljeg razumijevanja e-usluga knjižnice.

3.3. Knjižnica Metso (Tampere)

Knjižnica Metso u gradu Tampere osnovana je 1861. godine. Ime knjižnice obuhvaća finski naziv za tetrijeba gluhana – vrstu ptice koja je karakteristična za to područje i na koju podsjeća zgrada same knjižnice. (Tampere n.d.)

Slika 3. Impresivna arhitektura knjižnice Metso

Mreža narodnih knjižnica u gradu Tampere uključuje glavnu knjižnicu Metso, 14 ogranaka, dva bibliobusa te *makerspace*. (Tampere n.d.)

Knjižnica Metso sastoji se od tri etaže, a osim što omogućava posudbu knjiga i sl., ova knjižnica svojim korisnicima nudi i mogućnost posudbe opreme za vježbanje (kao što su npr. girje), posudbu kišobrana i sl., dok svojim djelatnicima omogućava i posudbu informatičke opreme. Ima čak tri službe koje omogućavaju pristup različitim e-knjigama, a to su Ellibs,-Naxos-te OverDrive. Još jedna od zanimljivih usluga koje ova knjižnica nudi jest i tzv. *Kirjasto Kino* – služba za filmove koje je moguće gledati iz udobnosti vlastita doma.

3.3.1. Pikebox

Tijekom posjeta ovoj knjižnici djelatnicama je predstavljen i Pikebox – tzv. IT „kutija“ koja sadrži opremu za digitalne uređaje, kako bi djelatnici knjižnica mogli isprobati novu tehnologiju, kao što je primjerice virtualna stvarnost (VR), *PlayStation*, snimanje *podcasta* i sl. Postoji nekoliko vrsta Pikebox kutija s raznolikom opremom (ovisno o tome kakav se sadržaj želi kreirati), a u trenutku mobilnosti bila je riječ o usluzi staroj tek godinu dana.

3.4. Knjižnica Lippulaiva

Knjižnica Lippulaiva otvorena je 2022. godine u gradu Espoo, drugom po veličini gradu u Finskoj. Specifična je po tome što se nalazi u trgovačkom centru te je interijer knjižnice napravljen je od recikliranog materijala na zahtjev korisnika. Prilikom izgradnje tzv. Centra za mlade organiziran je događaj u kojem su tražili mišljenje od korisnika o tome što žele imati u knjižnici; jedna je od želja bila i zajednička kuhinja. Također, knjižnica nema glavni (statični) pult, već samo mobilni te kao i većina knjižnica posjećenih u sklopu mobilnosti, sadrži tzv. ploču za želje i povratne informacije. U trenutku mobilnosti, *makerspace* ove knjižnice bio je tek u povojima.

3.5. Knjižnica Iso Omena

Kao i ranije spomenuta knjižnica Lippulaiva, i narodna knjižnica Iso Omena nalazi se unutar trgovačkog centra u gradu Espoo. Osim zanimljive lokacije, ova narodna knjižnica izdvaja se od drugih jer je u njoj integrirano 12 javnih službi koje djeluju u sklopu knjižnice i s kojima knjižnica dijeli prostor. Odjeli knjižnice raspoređeni su na način da se nalaze pokraj određene javne službe, pa su tako, primjerice, u blizini pedijatrije smješteni dječji odjel i igraonica, dok se kod odjela za odrasle, a u blizini literature iz psihologije i mentalnog zdravlja nalazi psihološka praksa. Ovakav skladan raspored građe unutar trgovačkog centra omogućava korisnicima da na jednom mjestu obave sve što trebaju, uštede vrijeme te iskoriste dugotrajna čekanja ispred ordinacije čitajući literaturu koja ih zanima. Takvim pristupom narodne knjižnice pokazuju da misle na potrebe lokalne zajednice te su aktivno uključene u razvoj grada Espoo. Osim klasičnog knjižničnog poslovanja, Espoo knjižnica nudi i uslugu *Knjige dostupne svima*, gdje knjižničari

električnim biciklima raznose građu izvan knjižnice na način da obilaze sportske manifestacije, piknike, itd.

3.6. Knjižnica Pasila

Glavna knjižnica u mreži helsinških gradskih knjižnica izgrađena je 1986. godine. (Helsinki n.d.). Svojim korisnicima nudi dvije usluge e-knjiga i audio knjiga, kao i uslugu *streaminga* audio knjiga, a izuzev navedenih usluga, korisnicima osigurava još:

- usluge za e-časopise i novine – ova usluga sadrži oko 250 novina iz svih krajeva Finske koje se mogu čitati samo unutar knjižnica te oko 80 časopisa kojima se može pristupiti s bilo koje lokacije s pomoću knjižnične iskaznice;
- četiri usluge za e-glazbu – *Naxos Music Library*, *Naxos Music Library Jazz* i *Naxos Music Library World*; knjižnica je 2021. godine kupila i *Medici.tv* koji sadrži više od 3.000 videozapisa koncerata klasične glazbe, baleta i opera iz svih krajeva svijeta. (Helmet n.d.);
- usluge *online* učenja i
- pristup bazama podataka.

3.6.1. Pasila bibliobus

Prilikom posjeta knjižnici u Pasili, djelatnice Gradske knjižnice Marka Marulića Split posjetile su i njihovu bibliobusnu službu. U Finskoj općenito djeluje čak 135 bibliobusa, od čega šest u sklopu HELMET sustava. Bibliobusna služba knjižnice u Helsinkiju raspolaže dvama bibliobusima koji rade u dvije smjene. U jutarnjoj smjeni obilaze škole i vrtiće te sadrže knjige namijenjene djeci i mladima, dok je popodnevna smjena namijenjena odraslim korisnicima te obilaze mjesta koja u blizini nemaju knjižnice.

3.7. Središnja knjižnica Turku

Mreža knjižnica nekadašnjeg glavnog grada Finske broji jednu središnju knjižnicu, deset ogranaka (Turku library n.d.) i dva knjižnična bibliobusa. Svojim prostornim uređenjem, središnja knjižnica Turku idealan je primjer knjižnice koja se prilagođava potrebama zajednice. Primjer takve prilagodbe jest izgradnja prostora za sviranje instrumenata i stvaranje glazbe, odjeljak s društvenim igrama, dvorana za sastanke, buvljak te *makerspace*. Knjižnica posebnu pažnju pridaje programima i događajima koje

kreira u suradnji s vanjskim suradnicima. Jedan takav događaj jest predstavljanje raznih tvrtki koje su unutar knjižnice predstavile svoje ustanove nezaposlenim osobama koje traže posao.

3.7.1. Turku bibliobus

U bivšem tramvajskom spremištu smjestila se današnja bibliobusna služba grada Turku koja raspolaže dvama bibliobusima, od kojih jedan vozi na električni pogon. Raspored ruta uvelike ovisi o vremenskim uvjetima i udaljenosti stajališta, no prema ustaljenom rasporedu bibliobus tijekom jutra obilazi škole, vrtiće i staračke domove, dok se u večernjim satima rješavaju elektronski upiti korisnika, rezervacije, upisi itd. Maksimalno se može rezervirati 30 knjiga, a usluga je rezervacije besplatna. Osim klasične knjižne građe, kao što su knjige, slikovnice i sl., korisnici mogu posuditi skijašku opremu, opremu za hodanje po snijegu te sportsku opremu, a na nekim izoliranim rutama bibliobus služi kao „transportna služba za lijekove“.

3.8. Knjižnica Vantaa

Knjižnica u Vantii također je dijelom HELMET sustava te broji čak 11 knjižnica i dvije bibliobusne službe. Ima i najveći priljev imigranata u cijeloj državi zbog čega su knjižnice usmjerene na to da ih nauče jezik.

Za vrijeme mobilnosti, jedan od glavnih ciljeva knjižnice u Vantii bio je razvoj VR (*virtual reality* = virtualna stvarnost) igre koju bi mogle koristiti sve narodne knjižnice u Finskoj. Projekt je istodobno započeo u gradovima Oulu i Vantaa 2018. Glavni cilj projekta bio je stvaranje zajedničkog virtualnog svijeta kojeg bi potom mogle koristiti sve narodne knjižnice u Finskoj; potrebno bi bilo samo da nabave vlastitu VR opremu kako bi imale pristup tome virtualnom svijetu. Sâm projekt započeo je prije pandemije bolesti COVID-19, a tijekom prvog pandemijskog proljeća angažiran je popularni pisac za mlade Anders Vacklin koji je napisao scenarij za virtualnu igru. Također, naglašeno je kako korištenje VR-a u knjižnici zahtijeva mnogo prostora zbog opreme.

4. Makerspace – zajednička stvaraonica

Prema definiciji „Rječnika hrvatskoga knjižničarskog nazivlja“, zajednička stvaraonica (negdje poznata i kao *makerspace*, *hackerspace* ili *hacklab*) raznovrsno je opremljen knjižnični radni prostor namijenjen zajedničkom učenju, istraživanju ili

stvaranju. To je usluga kojom se korisnicima omogućava rad na kreativnim projektima, bilo da je riječ o samostalnim projektima ili onima nastalim u suradnji sa zaposlenicima knjižnice. U takvim je prostorima korisnicima omogućen i pristup raznovrsnim alatima i tehnologiji, a kojoj inače ne bi mogli tako lako pristupiti (Brbora, Živković i Horvat 2022, 238.). Koncept *makerspacea* objedinjuje područja znanosti, tehnologije, inženjerstva, umjetnosti i matematike te se potiče ekološka održivost recikliranjem materijala za ponovnu upotrebu.

4.1. Makerspace knjižnice Oodi

Za korištenje *makerspacea* knjižnice Oodi potrebno je prethodno rezervirati termin. Unutar *makerspacea* uvijek se nalazi barem jedan djelatnik koji korisnicima pomaže pri korištenju raznih uređaja. Osim 3D printera, u *makerspaceu* knjižnice Oodi naći ćete i UV printer, laserski rezač namijenjen rezanju materijala, kao što su iverica i plastika, 3D skener, stroj za graviranje i sl. U knjižnici Oodi smatraju da je *makerspace* od iznimne važnosti jer korisnici u tradicionalnoj knjižnici uče čitajući knjige, dok u *makerspaceu* stječu praktično iskustvo. Radeći samostalno na projektima, korisnici razvijaju vještine koje će im biti od koristi u budućnosti. Osim toga, otvaranjem ovakvih prostora knjižnice u Finskoj žele svojim korisnicima pružiti podršku u stjecanju novih znanja i vještina te im omogućiti pristup raznim strojevima i tehnologijama kojima inače ne bi mogli tako lako pristupiti.

4.2. Makerspace knjižnice Iso Omena

Djelatnici *makerspacea* knjižnice Iso Omena sa svojim korisnicima provode sljedeće radionice: 3D printanje, Lego robotika, šivanje na šivaćim mašinama, radionice korištenje toplinske preše i još brojne druge. Najčešća aktivnost unutar *makerspacea* jest korištenje 3D printera. Korisnici (a u većini slučajeva su to djeca) u početku najčešće koriste 3D printere za izradu raznih igračaka, no kasnije nauče koristiti uređaj za kreiranje alata koji su im potrebni u svakodnevnom životu. Osim 3D printera, korisnici mogu rezervirati termine i za korištenje uređaja za digitalizaciju VHS kasete te glazbenog studija i instrumenata. Najoriginalniji dio ovog *makerspacea* svakako je polica s biljkama koja funkcionira prema konceptu „uzmi biljku – donesi biljku“, a sve u skladu s ekološkim konceptom zelenih knjižnica.

4.3. *Makerspace* knjižnice Turku

Pojavom *makerspacea* knjižnice su morale prilagoditi postojeće prostore za ovu novu vrstu aktivnosti, stoga se i ova knjižnica susrela s istim izazovom u kojem je morala implementirati *makerspace* u postojećem prostoru nekadašnjeg glazbenog odjela s vinil pločama.

Današnji prostor *makerspacea* također je obogaćen uređajima kao što su šivaće mašine, 3D printeri, stroj za oslikavanje i rezanje vinilskih podloga te glazbeni studio namijenjen stvaranju glazbe i sviranju glazbenih instrumenata. Za korištenje navedenih usluga potrebno je rezervirati termin uz predodjenje knjižnične iskaznice, a svi alati i usluge unutar *makerspacea* namijenjeni su za samostalno korištenje korisnika bez pomoći knjižničara.

5. Zaključak

Dvotjedna mobilnost u sklopu Erasmus+ projekta pod nazivom „Poboljšanje digitalnih kompetencija u obrazovanju odraslih unutar rada narodnih knjižnica“ sufinanciranog sredstvima Europske unije poslužila je kao izvrstan primjer dobre prakse za djelatnice Gradske knjižnice Marka Marulića Split. Osim izuzetne prilike za upoznavanje s radom i uslugama narodnih knjižnica u Finskoj, djelatnice su posjetile i dvije bibliobusne službe u gradovima Helsinki i Turku. To iskustvo pokazalo se iznimno korisnim za Gradsku knjižnicu Marka Marulića Split, s obzirom na to da je knjižnica u istom razdoblju bila u procesu osnivanja nove bibliobusne službe.

Uzimajući u obzir činjenicu da je jedan od glavnih ciljeva mobilnosti bio formiranje tzv. *makerspacea*, u Gradskoj knjižnici Marka Marulića Split implementiran je *makerspace* u prostoru jedne od nekadašnjih dvorana Središnje knjižnice. Prostor je opremljen modernom informatičkom opremom koja je nabavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija, u okviru projekta „Nabava informatičke opreme“ koji je bio ključan za stvaranje *makerspacea*. Zahvaljujući spomenutom projektu, nabavljeni su 3D printeri, računala, *micro:bit* setovi, interaktivni zaslon te razna audio-vizualna oprema. Dosad je održan niz radionica, kao što su Lego robotika, radionice 3D printanja, tečaj engleskog jezika za odrasle te „Filmski laboratorij“ – projekt koji obuhvaća 22 radionice vezane uz filmsku povijest, analizu filma te snimanje i montažu. U planu je i projekt „DizajnLoom“ koji obuhvaća radionice grafičkog dizajna i murala, radionice tekstilnog

dizajna i mode te razne tehnološke radionice. Prostor trenutno koriste djelatnici u svrhu educiranja korisnika na području suvremenih tehnoloških inovacija i razvijanja raznih vrsta pismenosti, dok se u budućnosti razmatra mogućnost samostalnog korištenja *makerspacea* ili uz nadzor djelatnika.

Nadalje, pojedine knjižnice u mreži uvele su i tzv. „ploče s povratnim informacijama“, koje su karakteristične za većinu narodnih knjižnica u Finskoj i koje korisnicima omogućavaju izražavanje zadovoljstva ili nezadovoljstva s knjižničnim uslugama. U veljači 2025. godine pokrenuta je i usluga „Pedalama do priče – od knjižnice do praga“ koja omogućava dostavu knjiga električnim biciklom korisnicima koji zbog različitih razloga, poput starije dobi ili otežane pokretljivosti, nisu u mogućnosti osobno doći u knjižnicu. Projekt je također sufinanciran sredstvima Ministarstva kulture i medija. Diseminacijom informacija o provedenoj mobilnosti, a kasnije implementacijom usvojenih znanja i vještina te stečenih iskustava u rad Gradske knjižnice Marka Marulića Split, želi se podići svijest hrvatske knjižničarske zajednice o spomenutoj metodi *job shadowinga* i prednostima koje ona donosi određenoj knjižnici, omogućujući joj da se prilagodi suvremenim trendovima, unaprijedi vlastite usluge te na taj način pridonese lokalnoj zajednici i zadovolji potrebe svojih korisnika.

Literatura

Agencija za mobilnost i programe EU. n.d. Pristupljeno 28. 8. 2024.

<https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/erasmus/>

Agencija za mobilnost i programe EU. n.d. „Najčešća pitanja.“ Pristupljeno 11. 3. 2025.

<https://arhiva.mobilnost.hr/index.php?id=202>

American Library Association. n.d. „Makerspaces.“ Pristupljeno 11. 3. 2025.

<https://www.ala.org/tools/atoz/makerspaces>

Brbora, Sanja, Daniela Živković i Aleksandra Horvat. 2022. *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

European Comission. n.d. „Što je Erasmus+?“ Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/hr/about-erasmus/what-is-erasmus>

Gradska knjižnica Marka Marulića Split. 2023. „Erasmus+ 2020./2021.“ Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://gkmm.hr/projekti/erasmus-2020-2021/>

Helmet. n.d. „Library card and loans.“ Pristupljeno 28. 8. 2024.

<https://helmet.finna.fi/Content/kirjastokortti-ja-lainaaminen>

Helmet. n.d. „Music.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://helmet.finna.fi/Content/musiikki?lng=en-gb>

Helmet. n.d. „What is Helmet?” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://helmet.finna.fi/Content/about>

Helsinki. n.d. „Pasila Library.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://www.myhelsinki.fi/en/see-and-do/sights/pasila-library>

International Federation of Library Associations and Institutions. n.d. „MakerSpaces: new tradition in context.” Pristupljeno 11. 3. 2025. <https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/makerspaces-new-tradition-in-context/>

Lješnjak, Irena. 2020. „Krizno komuniciranje Knjižnica grada Zagreba sa svojim korisnicima u vrijeme pandemije COVID-19.” Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:648580>

Oodi Helsinki central library. n.d. „Beloved Oodi turns five years old.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://oodihelsinki.fi/en/beloved-oodi-turns-five-years-old/>

Oodi Helsinki central library. n.d. „How was Oodi funded?” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/faq/>

Oodi Helsinki central library. n.d. „Oodi’s architecture.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/architecture/>

Peranić, Ana i Lucija Miškić Barunić. 2023. „Pregled litavskih knjižničnih usluga i programa za odrasle na primjeru Narodne knjižnice Adomas Mickevičius i Nacionalne knjižnice Martynas Mažvydas u Vilnius.” *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 66, no. 3: 329-349. <https://doi.org/10.30754/vbh.66.3.1114>

Rony, Zahara. 2019. „Job Shadowing as One of the Effective Activities in the Promotion Process Creates Quality Managers.” *International Journal of Recent Technology and Engineering* 8, no. 28: 388 - 396. https://www.researchgate.net/publication/335909483_Job_Shadowing_as_One_of_the_Effective_Activities_in_the_Promotion_Process_Creates_Quality_Managers

Sabolović-Krajina, Dijana. 2020. „Učenje od Gradske knjižnice Reykjavik i islandskog modela knjižničnih usluga metodom job shadowing.” *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, no. 1-2: 523-554. <https://hrcak.srce.hr/252930>

Tampere. n.d. „Main Library Metso - Complete architectural artwork.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://www.tampere.fi/en/libraries/libraries-opening-hours-and-contact-information/main-library-metso>

Tampere. n.d. „Tampere City Library - Library Network.” Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://www.tampere.fi/en/organisation/tampere-city-library>

Turku library. n.d. Pristupljeno 28. 8. 2024. <https://www.turku.fi/en/turku-city-library/welcome-library>

Fotografije:

Oodi Helsinki central library. n.d. *For media*. Fotografija. Pristupljeno 28. 8. 2024.

https://oodihelsinki.fi/wp-content/uploads/2020/01/oodi_helsinki_270819_outside_kuvio_022.jpg (Slika 1: Knjižnica Oodi)

Visit Tampere. n.d. *Attraction*. Fotografija. Pristupljeno: 11. 3. 2025. <https://cdn-datahub.visitfinland.com/images/80865510-b292-11ed-9920-61ca39c2fac5.jpeg> (Slika 3: impresivna arhitektura knjižnice Metso)